

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-667-6-39>

**METHODOLOGICAL UNITY OF SCIENTIFIC RESEARCH
AND CONCEPT DEVELOPMENT IN ARCHITECTURAL
AND DESIGN EDUCATION**

**МЕТОДОЛОГІЧНА ЄДНІСТЬ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
І РОЗРОБЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ В АРХІТЕКТУРНІЙ
ТА ДИЗАЙН-ОСВІТІ**

Savchenko O. V.

*Doctor of Technical Sciences,
Associate Professor,
Head of the Department
of Architecture and Design*

Савченко О. В.

*доктор технічних наук, доцент,
завідувач кафедри архітектури
та дизайну*

Ponomarevska O. I.

*Candidate of Art Studies,
Associate Professor at the Department
of Architecture and Design
Chernihiv Polytechnic National
University
Chernihiv, Ukraine*

Пономаревська О. І.

*кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри архітектури
та дизайну
Національний університет
«Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна*

Метою публікації є обґрунтування інтеграції методології наукових досліджень у процес концептуального проєктування та визначення практичних механізмів поєднання дослідницької й проєктної логіки в підготовці майбутніх архітекторів і дизайнерів.

Сучасна архітектурна та дизайн-освіта функціонує в умовах посилення вимог до методологічної обґрунтованості творчих рішень і доказовості результатів. Водночас концептуальне проєктування як провідний етап освітнього процесу традиційно розглядалося переважно як інтуїтивно-творча діяльність. Однак у теорії дизайну неодноразово наголошувалося, що проєктування має власну специфічну епістемологію та ґрунтується на системному мисленні. Так, наприклад, Н. Крос визначає дизайн як особливий спосіб мислення – *«designerly ways of knowing»*, підкреслюючи, що проєктування має власну логіку формування знання, що поєднує аналітичні та творчі компоненти [1]. Концепція в архітектурно-дизайнерській діяльності виникає не спонтанно, породжуючи художній або просторовий образ, а є результатом копіткої дослідницької роботи, де об'єктами стають люди, процеси та продукти дизайну. Р. Б'юкенен, аналізуючи складну та адаптивну природу дизайн-мислення, підкреслював, що вона включає не лише

роботу дизайнера, а й традиційні проблеми системної інженерії, архітектури та міського планування або функціональний аналіз частин складних цілісних систем, оскільки фахівці працюють з комплексними соціокультурними проблемами, які потребують дослідницького підходу, формування гіпотез та їх перевірки [2, с. 10]. У цьому контексті концептуальне проектування як для дизайнера, так і для архітектора постає різновидом прикладного дослідження.

Єдність методології наукових досліджень і концептуального проектування проявляється насамперед у спільності їхніх структурних компонентів. Наукове дослідження передбачає формулювання проблеми та обґрунтування її актуальності, визначення об'єкта і предмета дослідження, постановку гіпотези, добір методів, аналіз отриманих даних і формулювання висновків. Аналогічну логіку можна простежити і в концептуальному проектуванні: виявлення проблеми, аналіз контексту та цільової аудиторії, формування концептуальної гіпотези, експериментальне моделювання візуальних рішень, тестування та корекція. Така послідовність корелює з моделями дизайн-мислення, описаними Т. Брауном, де етапи емпатії, визначення проблеми, ідеації, прототипування та тестування мають чітку дослідницьку природу [3, с. 22]. Отже, дизайн-мислення може бути інтерпретовано як прикладне дослідження, що дає змогу переглянути процес руху від концепції до реальності, внести корективи у діяльність, спрямовану на створення нової візуальної або просторової моделі.

У межах архітектурно-дизайнерської освіти концептуальне проектування традиційно розглядається осердям професійної підготовки, що поєднує просторове мислення, культурний аналіз, функціональну логіку та етичну відповідальність. У класичних працях архітектурної теорії доводиться, що архітектурний концепт – це не просто естетична форма, а результат глибокої аналітичної, культурної та соціальної рефлексії, спрямованої на створення середовища, що відповідає потребам суспільства та контексту [4]. У цьому сенсі проектна діяльність архітектора має подібну логіку до наукових досліджень: вона передбачає формулювання проблеми, збір даних про контекст, аналіз функціональних та культурних вимог, генерацію альтернативних концепцій, їх тестування та обґрунтування вибору кращої концептуальної стратегії.

Важливим аспектом є локалізація архітектурних та дизайн-рішень у культурному середовищі. У межах глобалізації культури існує ризик уніфікації візуальних кодів, що призводить до втрати характеристик ідентичності. Методологія наукового дослідження пропонує інструменти культурологічного, історичного та порівняльного аналізу, які дозволяють обґрунтувати використання локальних символів

і семіотичних маркерів. Наприклад, розроблення айдентики для культурної події в Україні може передбачати дослідження історії тризуба як державного символу, аналіз його трансформацій у графічному дизайні ХХ–ХХІ ст. та перевірку сучасного сприйняття цього знака в молодіжному середовищі. У такому випадку дизайн-рішення спирається не на довільне стилістичне цитування, а на попередній аналіз джерел і соціологічне опитування. Аналогічно, при адаптації міжнародного бренду до українського ринку доцільно дослідити локальні колористичні асоціації та мовні особливості, що впливають на сприйняття слогану. В архітектурі подібний підхід реалізується через аналіз локального ландшафту, традиційної типології забудови, матеріалів та місцевого культурного контексту. Така методологія корелює з підходом до роботи з комплексними соціокультурними проблемами, окресленим Р. Б'юкененом [2], і сприяє формуванню відповідального ставлення до культурної репрезентації.

Інтеграція критичного мислення в етап концептуального проектування виступає ще одним об'єднуючим чинником науки і дизайну. Критичне мислення передбачає здатність ставити під сумнів первинні ідеї, виявляти приховані припущення та оцінювати соціальні наслідки дизайнерських або архітектурних рішень. У практиці навчання це може реалізовуватися через обов'язковий письмовий концепт-репорт, у якому здобувач вищої освіти обґрунтовує вибір образної метафори чи просторової схеми, концепту в цілому, аналізує можливі альтернативи та прогнозує ризики хибної інтерпретації. Така практика узгоджується з принципами рефлексивного дизайну або архітектури, що передбачають усвідомлення впливу об'єкта на користувача [5], а також із підходами дизайн-мислення, орієнтованими на емпатію та етичну відповідальність [3]. У результаті концептуального проектування набуває рис дослідницького експерименту, де кожне рішення має аргументовану основу.

У процесі підготовки майбутніх архітекторів та дизайнерів ключову роль відіграє синергія декількох дослідницьких підходів, що забезпечують глибину та обґрунтованість майбутнього концептуального рішення. Фундаментом виступають, так звані, "польові дослідження", що дозволяють ідентифікувати приховані соціокультурні патерни та запити користувачів через спостереження у реальному середовищі. На етапі ідеації активно залучається інструментарій партисипативного дизайну (co-design), що трансформує потенційних споживачів на активних співавторів концепції, та метод дизайну за аналогією, який стимулює інноваційний пошук через міждисциплінарні запозичення. Валідація ідей відбувається завдяки принципам доказового дизайну (evidence-based design), де кожне проектне рішення базується на

верифікованих емпіричних даних та системному аналізі контексту. Завершальним етапом формування концепції є дослідження через Research through Design (RtD) – підхід, який використовує такі методи проектування, як створення прототипів, виготовлення ескізів, 3D-моделей або макетів, проведення експериментів для дослідження, визначення та вирішення складних проблем. Отримані результати в процесі такого дослідження стають методом генерації нового знання та інструментом наукової рефлексії, як-от, наприклад, нові способи використання матеріалів або соціальні реакції на простір тощо.

Отже, поєднання методології наукових досліджень і концептуального проектування в архітектурній та дизайн-освіті ґрунтується на спільності їх структурних етапів, використанні емпіричних методів перевірки концептів, культурно-контекстуальному аналізі та впровадженні критичної рефлексії. Такий підхід дозволяє розглядати проектування як форму дослідницької діяльності, спрямованої на створення обґрунтованих просторових і візуальних моделей, та формує фахівців, здатних поєднувати творчу інтуїцію з аналітичним мисленням і науковою аргументацією.

Література:

1. Cross N. *Designerly ways of knowing*. London : Springer, 2006. 114 p. DOI: 10.1007/1-84628-301-9.
2. Buchanan R. Wicked problems in design thinking. *Design Issues*. 1992. Vol. 8, No. 2. P. 5–21.
3. Brown T. *Change by design : how design thinking transforms organizations and inspires innovation*. New York : HarperBusiness, 2009. 256 p.
4. Norberg-Schulz C. *Genius loci : towards a phenomenology of architecture*. New York : Rizzoli, 1980. 213 p. ISBN 0847802876.
5. Norman D. A. *The design of everyday things*. New York : Basic Books, 2013. 318 p.